

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрлігі

ISSN 2413-5488

АҚПАРАТТЫҚ-САРАПТАМАЛЫҚ ЖУРНАЛЫ
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
INFORMATION AND ANALYTICAL MAGAZINE

№1/2018
(21)

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЖОҒАРЫ МЕКТЕБІ ВЫСШАЯ ШКОЛА КАЗАХСТАНА

BOLOGNA PROCESS
KAZAKHSTAN 2018

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

САГАДИЕВ Е.К. -

министр образования и науки РК

ОРСАРИЕВ А.А. -

ответственный секретарь МОН РК

АЙМАГАМБЕТОВ А.К. -

вице-министр образования и науки РК

ПРИМКУЛОВ А.А. -

председатель Комитета
по контролю в сфере образования
и науки МОН РК

КОБЕНОВА Г.И. -

Директор Департамента высшего,
послевузовского образования
и международного сотрудничества

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

НУРМАГАМБЕТОВ А.А. -

главный редактор, директор Центра
Болонского процесса
и академической мобильности МОН РК

НАД НОМЕРОМ РАБОТАЛИ:

ЧИКИБАЕВА З.Н. -

заместитель главного редактора,
начальник управления Центра

АБЗАЛБЕКОВ Б.С. -

выпускающий редактор,
главный эксперт Центра

ДИЗАЙН, ВЕРСТКА и ПЕЧАТЬ:

Полиграфия "ФИЛИН"

Казахстан, Астана,

ул. Д.Кунаева 8, блок Б, 3 этаж

тел.: 8 (7172) 79 27 77

СОБСТВЕННИК:

РГП на ПХВ «Центр Болонского
процесса и академической
мобильности» МОН РК.

Свидетельство о регистрации
в Комитете связи, информатизации
и информации Министерства
по инвестициям и развитию РК.
№ 15650-Ж от 05.11.2015 г.

Журнал издается на казахском, русском
и английском языках

* Ответственность за содержание
статей несут авторы

Тираж 100 шт

СОДЕРЖАНИЕ

КАЗАХСТАН В БОЛОНСКОМ ПРОЦЕССЕ

4

Ilyassova-Schoenfeld Aray

Voluntary or coercive policy transfer:
Why did Kazakhstan sign the Bologna
Declaration?

8

Mussabayeva Merey

The Bologna process: opportunities and
barriers for national educational policies

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ

13

Абишева.Т.О.

Современное состояние и перспективы
развития системы образования

17

**Zhussupova G.E., Omirbekova N.Zh.,
Zhussupova A.I., Zhunusbayeva Zh.K.**

E-ducation is a future of 4.0 universities

20

**Омирбекова Н.Ж., Чунетова Ж.Ж.,
Жунусбаева Ж.К., Жусупова А.И.**

Студенттің өзіндік жұмыстарының
сапасын арттыруда жаңа үлгідегі
әдістерді қолданудың тиімділігі

23

Хакимова Т.Х., Спабекова Ж.Х.

О роли инновационных процессов в
образовании

26

**Borankulova A.S., Kiyabayeva A.A.,
Umirbekova A.S.**

Application of innovative technologies on
laboratory and practical training

РАЗВИТИЕ ТРЕХЪЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ

28

**Абубакирова К.Д., Таныбаева А.К.,
Рысмагамбетова А.А.**

Специфика преподавания экологических
дисциплин в вузе на английском языке

32

**Чунетова Ж.Ж., Шулембаева К.К.,
Жұмабаева Б.А., Жунусбаева Ж.К.,
Даулетбаева С.Б.**

Білім берудің әмбебаптылығы: үштілдік
бағдарламалары бойынша бәсекеге
қабілетті генетик мамандарды даярлау

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰАТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Омирбекова Н.Ж.

– б.ғ.д., Биология және биотехнология факультетінің Молекулалық биология және генетика кафедрасының доценті

Чунетова Ж.Ж.

– б.ғ.к., Биология және биотехнология факультетінің Молекулалық биология және генетика кафедрасының доценті

Жунусбаева Ж.К.

– б.ғ.к., Биология және биотехнология факультетінің Молекулалық биология және генетика кафедрасының доцент м.а.

Жусупова А.И.

– PhD, Биология және биотехнология факультетінің Молекулалық биология және генетика кафедрасының аға оқытушысы

СТУДЕНТТІҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ САПАСЫН АРТТЫРУДА ЖАҢА ҮЛГІДЕГІ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Кәсіби жоғары деңгеймен қоса, жоғары оқу орнын бітірген маман өз бетінше шешім қабылдауда дербестік көрсете білетін, жауапкершілік сезімі жоғары, сыни ойлай алатын, кез келген жағдайға бейім, бәсекеге қабілетті болуы тиіс. Өйткені кез келген маманның кәсіби дайындығының сапасы оның игерген білімімен ғана емес, оның өз бетімен мәселе қойып, оны шеше алатын іскерлігімен айқындалады. Демек, жоғары оқу орнын бітіретін студент өзінің қалаған мамандығы бойынша білімін толықтыра алудың жолын, әдіс-тәсілін игерген, мемлекеттік тілді жетік меңгерген тұлға болуы қажет. Сондықтан, маманның іргелі теориялық білімі мен кәсіби біліктілігі, шығармашылық ойлауы, рухани дамуы, зиялы өсуін қалыптастыратын білім беру жүйесіне оқытудың жаңа технологиялары енгізілуі тиіс.

Қазіргі таңда ЖОО жүйесін реформалауда өзіндік жұмыс мамандарды дайындауда негізгі факторлардың бірі болып табылады. Бұл аудиториялық сағаттардың қысқаруы, оқу материалдарының көлемінің ұлғаюымен, ақпараттар ағынының көп болуымен және қазіргі қоғамның талаптарына сай біліктілігін арттыру, адам өмірінің кез-келген этапында өзін-өзін таныту мүмкіншілігімен байланысты. Осыған байланысты білім беру жүйесі студенттің мүмкіншілігі мен талабын ескеруі керек. Танымдық іс-әрекет үдерісін қалыптастыру үшін, студенттің әртүрлі ақпарат көздерінен өз бетінше жаңа білім алу, оларды практикада қолана білуге үйрететін оқытудың технологиялары мен әдістерін пайдалану керек. Сондықтан жаңа білімдерді игеру және қорытындылау, өз бетінше ақпараттарды құрастыра білу білім алушының негізгі мақсаты ғана емес, сондай-ақ студенттердің зияткерлік дамуының негізгі құралдарының бірі болып табылады. Студенттің өзіндік жұмысы (СӨЖ) екі мағынада қарастырылады:

Біріншіден, материалды игеру кезінде, аудиторияда, үйде немесе кітапханада болсын студенттің шығармашылық ойлау үдерісі ретінде. Дәріс кезінде

студент тек тыңдап және конспектiлеп қана қоймай, материалды талдайды, салыстырады және бағалайды, яғни ол білім беру үдерісінің белсенді қатысушысы.

Екіншіден, оқытушының аудиториялық және аудиториядан тыс қатысуынсыз, бірақ жетекшілігімен студенттердің жекелей және топпен жұмыс жасауының көптүрлілігі.

Оқытудың тиімділігі көп жағдайда студенттің өзіндік жұмысын дұрыс, мақсатты және дидактикалық сауатты орындауға жұмсалатын уақыт қорының тиімді пайдалануына байланысты. Зерттеу барысында өзіндік жұмысты жоспарлау және іске асыруда көңіл бөлмеуден немесе толық түсінбеушіліктен оқу үдерісінің тиімділігін төмендететін бірқатар негізгі принциптерге талдау жасалды.

Оқытудың қорытынды мақсаты мен өзіндік жұмыстың жеке мақсатының адекваттылық принципі. Бұл принципті іске асырудың ерекшелігі пәнді оқытудың және өзіндік жұмыстың соңғы және аралық мақсаттары туралы студенттерге нақты түсінікті қалыптастыру. Мақсатты түсіну оқушы мен оқытушы үшін күрделі процесс. Нақты бір өзіндік жұмыстың мақсатын түсіну,

оларды іске асыру үшін студентке өз іс-әрекетін реттеуге және зейінін аударуға көмектеседі. Мақсатты түсінген оқытушы олардың практикалық іске асуына барынша жағдай тудырады.

Студенттердің ой іс-әрекетінің психологиялық құрылымын (қабылдау, ойлау, ой іс-әрекетін қалыптастыру әдістері және т.б.) есепке алу принципі. Студенттің пәнді игерудегі жас ерекшеліктері мен тұлғалық айырмашылықтарын (студенттің мінезі, жұмыс жасау темпі және т.б.) және оның психикалық механизмдерінің даму спецификасын (есте сақтауы, мүмкіндікті болжау және т.б.) оқытудың нәтижесіне әсер ететін танымдық қабілетін ескеру.

Өзіндік жұмысы орындауда теориялық білімі мен практикалық іс-әрекетінің оптимальді үйлесімділігі немесе теория мен практиканың байланысы принципі.

Қолжетімділік принципі өзіндік жұмыс жоспарын құрастырушы тапсырмалардың күрделілігін, көлемін және оларды орындауға кететін уақытын ескереді.

Пәнді игерудегі жетістік оқытушының өзіндік жұмыс формаларын дұрыс таңдай білуінде. Отандық және шет ел әдебиеттерінде нақты «өзіндік жұмыстың формалары» түсінігіне талқылау жоқ. Кейбір жұмыстарда авторлар өзіндік жұмыс формалары мен түрлерін араластырып көрсетеді [1-2].

Жоғарыда келтірілген принциптерге сәйкес студенттің оқитын курсына және пәннің арнайылығына байланысты өзіндік жұмысқа берілетін тапсырмалар да әртүрлі болуы мүмкін. Мысалы, төменгі курстарға берілетін өзіндік жұмыс тақырыптары студенттердің білімі мен қабілетін бекітуге және кеңейту үшін, ал, жоғары курстарға студенттің шығармашылық мүмкіндігін дамытуға арналған тапсырмалар болуы қажет.

Қазіргі кезде, кредиттік жүйе бойынша зертханалық сабақтарда кейбір теориялық тақырыптарды толығымен жан-жақты қамтуға уақыт көлемі жеткіліксіз болып отыр. Осыған байланысты, студенттерге өзіндік жұмыс тақырыптарын сабақтың өтілу түріне және сабақтың мазмұны мен тапсырманың күрделілігіне қарай дәрістік, практикалық және лабораториялық сабаққа байланысты бірнеше өзіндік тапсырмалар беруге болады.

Өзіндік жұмысты ұйымдастыруда студенттердің орындау қабілетіне байланысты жекелей саралап және топтық (2-3 студент) оқыту әдісін қолданған жөн. Бұл СӨЖ тақырыптары, емтихан сұрақтарына берілетіндіктен, өзіндік жұмыстардың қаншалықты маңызды екендігі қорытынды бақылау барысында байқалады. Сондықтан, өзіндік жұмыстың орындалуы жеке бағалануы қажет.

Өзіндік жұмысты ұйымдастыруда жекелей саралап оқыту әдісін қолданған жөн. Өйткені әр студенттің танымдық қабілеті, қызығуы білім бейімділігі әр түрлі болады. Студенттің өзіндік жұмыс істеу жүйелілігі, бірізділікпен ұйымдастыруға баулу біртіндеп зерттеушілік әдісін қолдануға әкеледі. Бұл әдіс, студенттің өзіндік терең ізденіске бастама береді. Студенттің өз бетінше зерттеу жүргізуі, оның жеке талабын қанағаттандыруға, көкейінде жүрген сұрақтарға жауап табуға үлкен ықпал етеді және қоршаған ортасын тани алады, жаңа білімді дайын күйінде емес, өзі үшін жаңа білімнің көзін ашады. Мысалы, «Жалпы және молекулалық генетика» пәні бойынша жүргізілетін лабораториялық сабақтарда мынандай негізгі факторлар қолданылады:

- студенттердің өзіндік жұмыс істеу тиімділігін арттыру,
- ойлау қабілетін дамытатын арнайы есептер беру,
- студенттердің дәстүрлі және заманауи әдістермен таныстыру және олардың принциптерін түсіндіру,
- қабілетіне қарай деңгейлік тапсырмалар беру,
- студенттердің теориялық-практикалық сауаттылығын арттыру.

Өзіндік жұмыстарды тыңдау семинар сабақтарында презентация түрінде жүргізуге болады. Бұл жағдайда, студенттер оқытушымен бірге сұрақ-жауап ретінде талқылап, бір-бірін жан-жақты толықтырып, тақырыпты толығымен ашып, меңгеруге мүмкіндіктері болады. Осындай сабақтарды өткізудің ең қолайлы түрі, ол, кіші топтық (2-3 студент) жұмыстарды аудиториялық және аудиториядан тыс жүргізуге болады. Мысалы, «Жалпы және молекулалық генетика» пәні бойынша практикалық сабақты кейс-стади әдісімен өтуге болады. Мұнда студенттерге алдын-ала кейс амал-тәсілінде басты назар студенттердің ұсынылған нақты немесе қиялдық (алдын-ала құрастырылған) жағдаяттарды талдауы және осы жағдаятқа өзіндік баға беруі, өзінің ой-пікірін нақты әрі толық айтып беруі т.б. студенттің жекетұлғалық қабілеттерін жетілдіруге аударылады [3].

Case-study әдісі немесе нақты жағдаят әдісі (ағыл. тілінен case – оқиға, жағдаят) – оқытуға негізделген нақты жағдаятты (кейсті) шешу әдісі. Кейс амал-тәсілдерін пайдалануда: 1) Студенттерді оқытудың интербелсенді тәсілдерін жетілдіруге алдын-ала дайындалған жағдаяттар беру; 2) Микротоптардың басшыларымен өздерінің ойларын бөлісу, бірге талдау, басшының студенттер түсінбегенде микросабактар өту; 3) Аудиторияны бірнеше кіші топтарға бөлінуі; 4) Әрбір топтың өзінің басшысы болуы; 5) Оқытушы бағыт-бағдар беруші ретінде ойнауы ескеріледі [4].

Мысалы, «Генетика – белгілердің тұқымқуалау негізі» тақырыбы бойынша төменде жағдаяттың тапсырмасы беріледі:

Λ. деп аталатын кіші мемлекет бірнеше жүз жыл бойында түлкілерді көбейтумен айналысады. Түлкіден алынған терілер экспортқа шығарылады, ал, теріні сатудан түскен қаржы сол мемлекеттің экономикасының негізін құрайды. Терілердің табиғатта бірнеше түсі кездеседі. Олардың арасында сұр түлкілерден алынған тері аса бағалы, сол мемлекеттің ұлттық құндылығы деп есептелінеді де, оларды шекарадан өткізу кезінде қатаң түрде қадағаланады. Мектепте жақсы оқыған айлакер, контрабандашы жігіт кеденшілерді алдамақшы болады. Жігіт генетиканың негізін жақсы меңгергендіктен, түлкінің сұр түсін анықтайтын геннің екі рецессивті аллельімен анықталады деп жорамалдайды. Контрабандашы өз елінде Λ. мемлекетінің заңын бұзбай сұр түсті түлкілерді алу үшін генетикалық зерттеулерде қолданатын тәсілдерді қолданып, сұр түсті түлкілерді алуға болады деп шешті.

Кейс міндеттері:

- Жағдаятты талдау.
- Кейс шешімін табуда әр түрлі жолдарды қарастыру.
- Анықталған кейс шешімін талқылап, ең тиімдісін табу.
- Кейс шешімін қорғау.

Кейсті құру кезеңдері:

1. Студенттерді топтарға бөлу (3-5 адам) – 5 минут.
 2. Кейс материалдары мен жағдаятпен таныстыру – 5 минут.
 3. Топтарда бір немесе бірнеше шешімдерді табу – 10 минут.
 4. Топтардың баяндамасын тыңдау – 5 минут.
 5. Кейс құрудың мақсаттарын анықтау және тапсырмаларды орындау регламенті – 5-минут.
 6. Топтардың қабылдаған шешімдерін салыстыру, талқылау – 5 минут.
 7. Өзін-өзі бағалау – 5 минут.
 8. Кейс шешімдерін өзара бағалау – 5 минут.
 9. Кері байланыс ұсыну / рефлексия – 5 минут.
- Осы әдісті қолдану арқылы студенттерде келесі күзиреттіліктер қалыптасады:

Пәндік: генетикалық есептердің моделін құрастыруға, мәселенің шешімін таба білуге, оны талдауға, алынған нәтижелерді түсіндіре білуге дағдыланады.

Кәсіби: өз бетімен шығармашылық және зерттеу жүргізуге; Мәселелерді анықтау, шешу жолдарын ұсыну мен күтілетін нәтижелерді бағалауға; теориялық білімді практикада қолдана білуге дағдыланады.

Коммуникативтік: этика мен қарым-қатынас этикетін сақтауға дағдыланады; ауызша сөйлеуге машықтанады.

Кейс технологиясының дәстүрлі оқытудан басты айырмашылығы мұнда білім алушы – өздігінен ізденетін, алдарында тұрған мәселені шешетін субъект. Оқытушы сабақта тек бағыт-бағдар беруші қызметін атқарады. Әрбір топ сабақ соңында өз ойларын ортаға салады, сабақтың соңында тапсырманы қорытындылап, студенттер бағаланады.

Жекелей оқыту технологиясын қолдану кезінде, сабақ барысында студенттердің қабілетіне, білім деңгейіне, ынтасына қарай өтілген тақырыптарға байланысты генетикалық есептермен қатар, логикалық есептер беріледі. Бұл тапсырма студенттерді өз бетімен еңбектенуге, ізденуге, қорытынды жасауға машықтандырады, студенттің теориялық алған білімін, практикамен ұштастыруға, өзіндік дүниетанымының қалыптасуына және сабаққа деген ынтасының артуына, тапсырманы орындау барысында жіберілген қателер мен кемшіліктерді уақытында анықтап түзетуге мүмкіндік береді. Әр тарауды өткен соң, өзіндік жұмыс, тақырыптық есеп, бақылау жұмыстары, тестік тапсырмаларын өткізу арқылы тақырыпты қаншалықты меңгергенін тексеріп, тақырыпты меңгере алмаған студенттермен қосымша сабақтар, аудиториядан тыс жұмыстар жүргізіледі.

Студенттердің өзіндік жұмыстары ретінде дәстүрлі бағалау әдісі ретінде реферат немесе курстық

жұмыстары беріледі. Оқытудың дәстүрлі және кең таралған формалары курстық жұмыстар, рефераттар, ғылыми баяндамалар мен мақалалар жариялау болып табылады. Реферат түрінде жұмысты орындау студенттердің тақырып бойынша ғылыми баспаларды қарау, қажетті ақпараттарды жинау, оны құрастыру, жалпы ғылыми стандарттарға сай өңдеулер жүргізуге үйретеді. Алайда, соңғы уақытта студенттер өзіндік жұмыс тапсырмаларын орындауда, интернет желісін дұрыс пайдаланбау кең етек алып барады.

Ғаламтор желісі оқытушыларлардың педагогикалық қызметінің кейбір дәстүрлі формаларын қайта қарауды талап етеді. Ғаламтор желісіндегі дайын жұмыстар, мысалы реферат, оқытушы мен студенттерге өзіндік жұмыстардың дәстүрлі формаларын қолдану аясында өзін-өзі дамытуға үлкен мүмкіндік береді. Студенттің өзіндік жұмысын Ғаламтор желісіндегі ұйымдастырудың мақсаты ғылыми әдебиеттермен жұмыс істеу қабілетін қалыптастыру, материалды жинақтау, ғылыми тілді меңгеру, рефераттық тақырыбы бойынша ақпаратты игеру, кейбір жағдайда тақырып бойынша іздену, шығармашылық жұмыстармен айналысу болып табылады. Соңғы жылдары, тек гуманитарлық ғылымдар емес, сонымен қатар, жаратылыстану ғылымдары бойынша оқытылатын пәндерден стандартты тақырыптар бойынша дайын рефераттық және курстық жұмыстар Ғаламтор желісінде жеткілікті болып отыр. Ғаламтор желісіндегі дайын осындай жұмыстарды студенттер әдетте пайдаланылған әдебиет көздерін білмей, оның мазмұнына мән бермей, тек басып шығарып тапсырады. Ғаламтор ресурстарын осындай жолмен пайдалану, студенттің жеке тұлға ретінде қалыптасуына, ойлау және танымдық меңгеру қабілетіне кері әсерін тигізуде. Сонымен қатар, Ғаламтор желісінің тиімді және оңтайлы пайдалану студенттердің ғылыми ізденістерге деген қызығушылығын және техниканы меңгеру мүмкіндігін арттыруда маңызды рөл атқарады. Алайда төменгі курс студенттерінің осы Ғаламтор желісін тиімді пайдалану жөнінде білімдерінің жетіспеушілігі кері әсерін тигізуде. Студенттердің жұмысы тек ақпаратты іздеп қана қоймай, оны өңдеу, қажетсіз ақпараттардан арыла білу, талдау жасау. Ізденіс шегін анықтау, ақпараттың жеткіліктілігін сезіну оқу үдерісінде маңызды. Сондықтан, оқу бағдарламаларына ғылыми әдебиеттерге ізденістер жасауды үйретуге арналған бағдарлық сабақтар жүргізілгені дұрыс. Осылайша, оқытушының студенттің өзіндік жұмысын ұйымдастыруы оқу үдерісін жемісті, шығармашылықты және тұлғаға-бағытталуға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Ботя М.В. Организация самостоятельной работы студентов как равноценного элемента учебного процесса // Удмуртский университет. – 2008 г. – № 12 (113) – С. 8.
2. С. Ю. Попова (Смолик), Е. В. Пронина. КЕЙС-СТАДИ: принципы создания и использования. – Тверь: Изд-во «СКФ-офис», 2015. – 114 с. Серия «Технологии работы с молодежью».
3. Интерактивные методы обучения в образовательных учреждениях высшего профессионального образования [Электронный ресурс]. URL: http://www.academjust.ryazantelecom.ru/service/omumr/material_int_form.html.
4. Найзабаева Л.Қ. «Заманауи педагогикалық технологиялар» жоғары оқу орындарының педагогикалық мамандықтар оқытушыларының біліктілігін арттыру курстарының білім беру бағдарламасы. – 2016.